

ÅTERSPEGLING

Återspegling

En diskussion om abstrakt måleri och återspegligen det skapar

Helen Eklöf
2017

Examensarbete för bildkonstnär, YH-examen
Utbildningen för Bildkonst
Yrkeshögskolan Novia, Jakobstad 2017

Handledare: *Albert Braun, Göran Torrkulla*
Bedömare: *Eva Forsman, Marcus Lerviks*

-

Degree Thesis for Fine Art, Bachelor of Fine Art
Degree Programme in Fine Art
Novia University of Applied Sciences and Arts, Jakobstad 2017, Finland

Supervisors: *Albert Braun, Göran Torrkulla*
Examinators: *Eva Forsman, Marcus Lerviks*

Yrkeshögskolan Novia
Utbildningen för bildkonst
Köpmansgatan 10
68600 Jakobstad, Finland

www.bildkonst.fi

I MITT EXAMENSARBETE

I mitt examensarbete fördjupar jag mig i tankar kring abstrakt måleri och hur det påverkar återspeglingsen mellan åskådare och konstnär. Jag strävar efter att skapa ett forum där olika erfarenheter möts, där vi kan förstå oss själva och göra oss förstådda.

Genom mitt examensarbete önskar jag skapa en yta där folk kan spegla sina associationer, hålla den egna känsligheten levande och samtidigt upptäcka något nytt.

Mitt arbete är uppbyggt av en serie abstrakta oljemålningar, där var och en är en återspeglings av mina erfarenheter av kampen mellan två kulturer. Genom att arbeta med kontraster vill jag lyfta fram i mina verk de oändliga skillnaderna mellan olika kulturer och samhällen, samtidigt som jag strävar efter att väcka egna tankar hos åskådaren.

LOPPUTYÖSSÄNI

Lopputyössäni syvennyn ajatuksiin abstraktista maalauksesta ja miten se vaikuttaa heijastukseen katsojan ja taiteilijan välillä. Pysin luomaan foorumin jossa eri kokemukset kohtaavat, jossa voimme ymmärtää itseämme sekä tehdä itsemme ymmärretyiksi.

Lopputyöni kautta toivon luovani pinnan, jossa ihmiset voivat peilata omia ajatuksiaan ja miellehtymäänsä. Samalla ihmiset voivat pitää oman luovuutensa elävänä ja löytää jotain uutta.

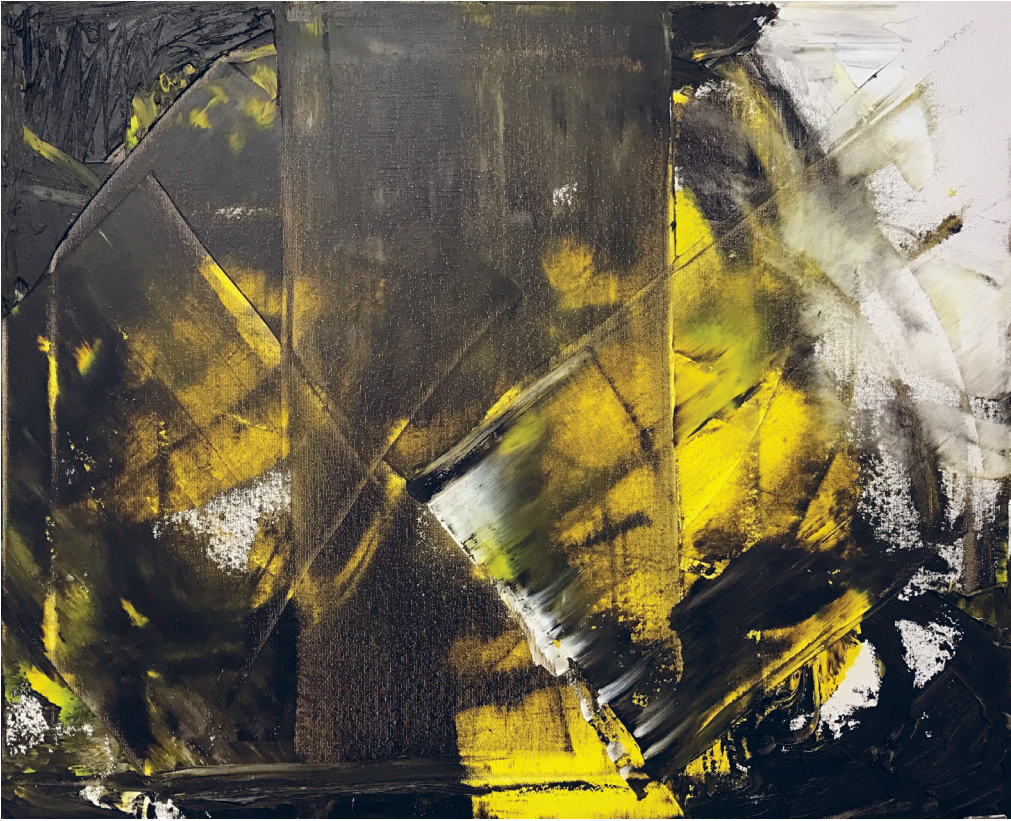
Työni on rakennettu abstraktien öljymaalauksien sarjasta, joka yksi toisensa jälkeen on heijastus minun kokemuksistani ja kontrastista kahden eri kulttuurin välillä. Käytän työssäni vastakkainasettelua nostaakseni kulttuurien ja yhteiskuntien väliset loputtomat erot, kuin myös samanaikaisesti haluan herättää ajatuksia katsojan mielessä.

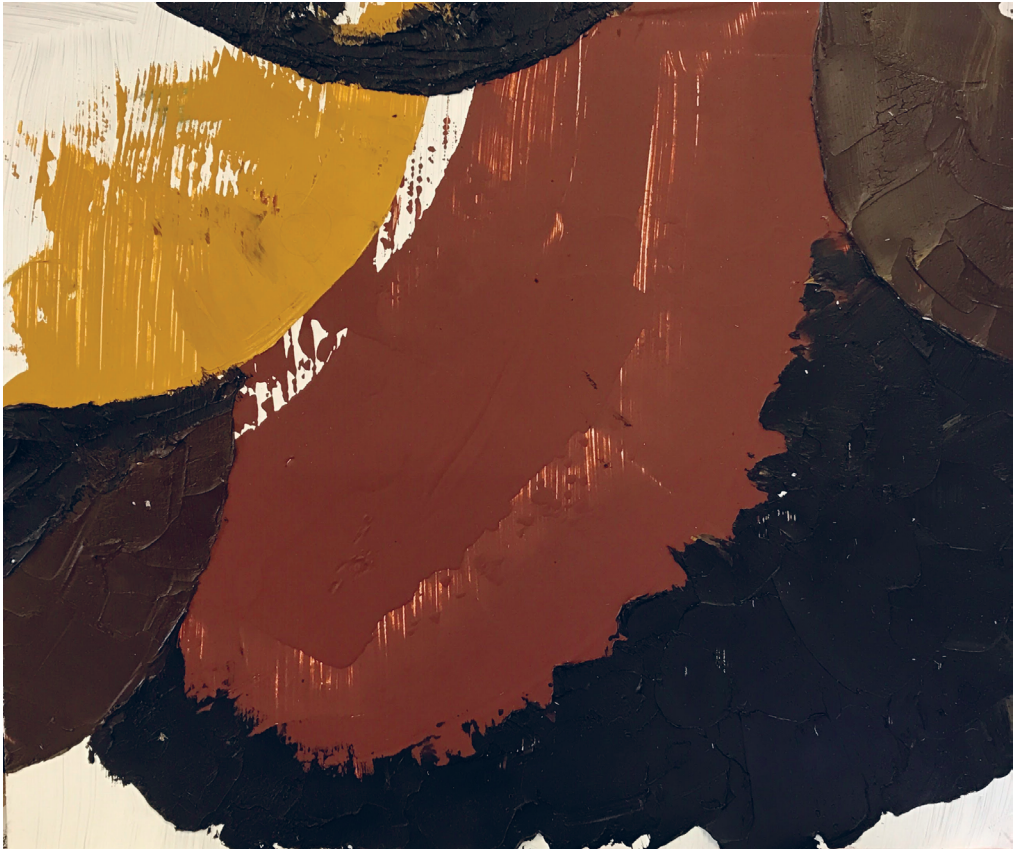
IN MY BACHELOR'S THESIS

In my bachelor's thesis I immerse in thoughts about abstract painting and how it affects the reflection between spectator and painter. I aim towards creating a forum where different experiences meet, where we can understand ourselves and make ourselves feel understood.

Through my bachelor's thesis I hope to create a surface where people can mirror their associations and keep their sensitivity alive while simultaneously discover something new.

My work is built up of a series of abstract oil paintings that one after the other is a reflection of my experiences of an endless struggle between two cultures. I work with enhancing the contrast in the paintings through which I hope to highlight the infinite differences between cultures and societies, while I at the same time strive towards evoking the viewer's own ideas and thoughts.

Du stiger ut genom dörren tidigt på morgonen.

Du fylls av en alldeles ny känsla, en känsla som tar över hela dig och får dig att dra in ett djupt andetag av den sandiga och ljumma luften. Du måste gnugga dig i ögonen innan ögonen vänjer sig vid all sand som finns i luften.

Himlen är nästan som en illusion, det är ett konstant färgflöde av varenda färg du kan tänka dig.

Du känner det fuktiga gräset mellan dina tår men hinner enbart uppleva det våta någon enstaka sekund innan sanden, kall efter nattens kyla, tar din uppmärksamhet.

Förväntan, oro, förälskelse?

Du kan inte luska ut vad denna nya känsla består av och funderar på detta medan det enda du ser är dyner av fin, ljusbrun sand i öknens armar.

Ren luft.

Du kan andas in och känner att den friska syrerika luften fyller varenda artär i kroppen.

Kyla.

Du påminns om dess vasshet då du öppnar dörren och tar det första friska andetaget efter natten.

De låga solstrålarna glimmar i det vita, kala snötäcket. Allting är vitt.

Vitt och torrt.

Ljuset som speglar sig i snön är en våg av pastellfärger som i klungor blandas ihop med varandra. Enstaka fågelkvitter påminner dig om att världen inte står stilla i ett idylliskt vinterlandskap.

Ännu ett djupt andetag innan dörren stängs framför näsan på dig och värmen från brasan börjar värma din frusna nästipp.

En familjär känsla, en känsla utan ord, en känsla av att allting är på sin plats.

Känslan av ett vintrigt sagoland.

EN DUBBEL TILLHÖRIGHET

Naturen har alltid varit väsentlig för mig.

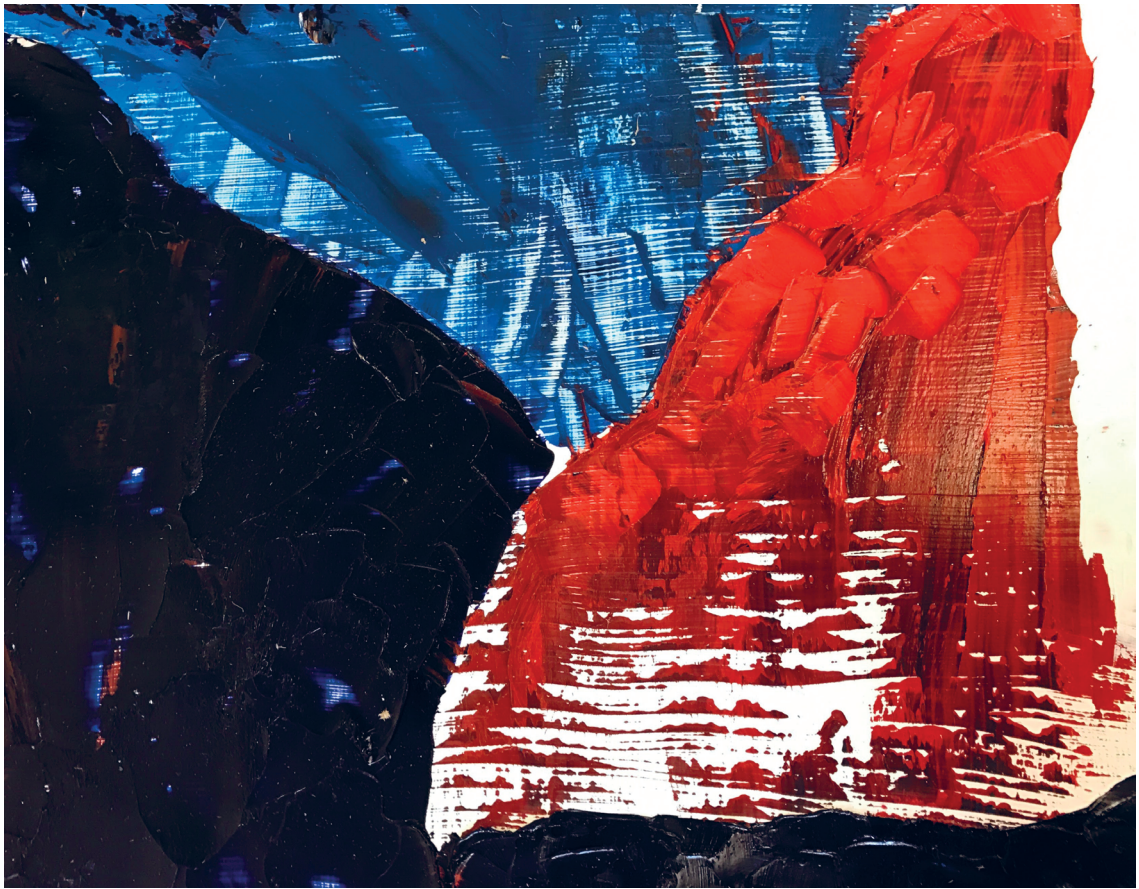
Med en uppväxt i Borgå fick jag ofta vistas ute i skärgården, i den vackra finländska naturen. Jag fick se grönt gräs på somrarna och stora snöhögar här och där på vintrarna. En otalig mängd träd, vart jag än tittade, som framhävde det alldeles unika ljus vi upplever i Finland. Ett ljus som inte enbart gör färgmättnaden så otroligt stark, men också lyfter fram olika geometriska former i naturen — något som jag bara inte kan förbise.

Mina tonår levde jag i Arabemiraten. Där var allting nytt och annorlunda. Varje dag var som texten du precis läste; full av nya känslor och upplevelser. Det gick flera veckor innan jag såg ett moln på himmelen, innan jag accepterade att det inte alls blev kallt och friskt, och allt för länge tills jag insåg att ljuset här hade en helt annan karaktär. Här bleknade färgerna av ljuset, och uppgav känslan av torra och damm. Här uppkom de geometriska nya formerna mera av skuggorna än från ljuset. Ljuset bildade starka kontraster, stora nya ytor och i samma veva stora nya känslor. Istället för granar, tallar och björkar var palmer det enda jag såg.

Förändring kan vara utmanande, men förändring är samtidigt nödvändig. Att leva i två så markant olika naturer som speglas i varandra gör en känslig för saker man annars inte skulle lägga märke till. Mellan Arabemiraten och Finland finns det självklart både likheter och olikheter. Det handlar inte enbart om landskapet, det syns också på kläder, byggnader, utsmyckning osv.. Till exempel den välkända vasen av Alvar Aalto från 1936 inspirerades av vågorna på havet. Den har blivit ett ikoniskt föremål, och representerar den skandinaviska designen. I Abu Dhabi kunde en liknande produkt vara Dallahn, den traditionella Arabiska kaffepannan. Dallahn är ofta dekorerad med figurer från naturen eller från berättelser. Två alldeles olika produkter men båda ändå en kombination av naturen och kulturen. Dessa upplevelser smälter samman och bildar ett tredje skikt; de två första skikten är konstnärens associationer och åskådarens associationer. Bilderna blir således speglar för betraktaren.

Jag önskar skapa ett forum där olika erfarenheter möts, där vi kan förstå oss själva och göra oss förstådda. Jag strävar efter att skapa en yta där folk kan spegla sina associationer och hålla den egna känsligheten levande men samtidigt upptäcka något nytt. I mina verk finns en ständigt pågående förändring där jag speglar mina tankar och känslor och med pensel i handen undersöker jag mig själv.

ARBETSPROCESS

*Energiverket, Jakobstad
Maj 2017*

Min arbetsprocess är under en konstant utveckling och ändras från dag till dag eller från vecka till vecka. De grundelement som består är användningen av oljefärg på ett sätt där jag stärker kontrasten mellan laserande och täckande färger.

Jag använder mig både av tubfärger och av grundfärgerna som jag själv blandar till de nyanser som behövs. Jag har experimenterat med att måla på olika underlag; papper (Canson), grunderat papper (Canson), samt grunderad duk. Jag har nu valt att använda masonitskivor på grund av deras stabilitet i samband med oljefärgernas täckande ytor. Under arbetets gång varierar jag verktygen och använder pensel, linjal, spatel, penna eller det som krävs för att få den effekt jag söker efter.

Efter en utveckling av processen har det mest optimala arbetssättet varit att arbeta seriellt. Jag ställer fram flera masonitskivor jag grunderat och bygger upp arbetena färgvis. Eftersom jag arbetar med oljefärger har jag märkt att det är väldigt oändamålsenligt att arbeta med bara ett arbete i taget på grund av att oljefärgen torkar så långsamt. Därför blir det nästan omöjligt att jobba på ett enda arbete och bygga på lager efter lager. Jag arbetar med en färg i taget, i stora rörelser, och bygger på flera lager för att åstadkomma en diagonal rörelse i verken genom texturen som föds av de olika lagren av oljefärg.

“To achieve the effect of light emanating from the very core of his paintings, Rothko began to stain pigments into his canvas by applying numerous thin layers of color one over the other, often allowing portions of these layers to appear through the top coat of paint.” (Markrothko.org. u.å., online)

I likhet med Rothko bygger jag upp verken genom lager för att uppnå rörelse och ljus i verket som annars inte skulle kunna uppnås.

RAY'S OF LIGHT

Verket *Rays of Light*, som många andra av mina verk, har jag byggt upp under en längre process samtidigt som jag jobbat på andra verk. Jag började med en masonitskiva, ca 40x33 cm, som jag grunderade. Mitt första val var färgen; en smutsig obränd umbra som jag ville bygga en stark kontrast med, mellan den mörka färgen som täckte ungefär tre fjärdedelar av förgrunden och den nakna grunderade ytan i bakgrunden. I processen kändes färgen för stark och jag tonade ned den med en bränd umbra ton blandad med titanvitt nere i hörnet tills det blev alldeles vitt i hörnet. Av min arbetsdagbok framgår att det ofta uppkom situationer då jag fastnat, och löste det genom att låta verket vila och färgerna "sätta sig". Redan i följande inlägg i arbetsdagboken skrev jag att kontrasten inte var tillräckligt stark, så jag bröt den organiska cirkeln jag målat med obränd umbra, genom att dra det vita från hörnet hela vägen till det andra hörnet. På så sätt skapar jag rörelse med hjälp av kontrasten mellan de geometriska och de organiska i formerna.

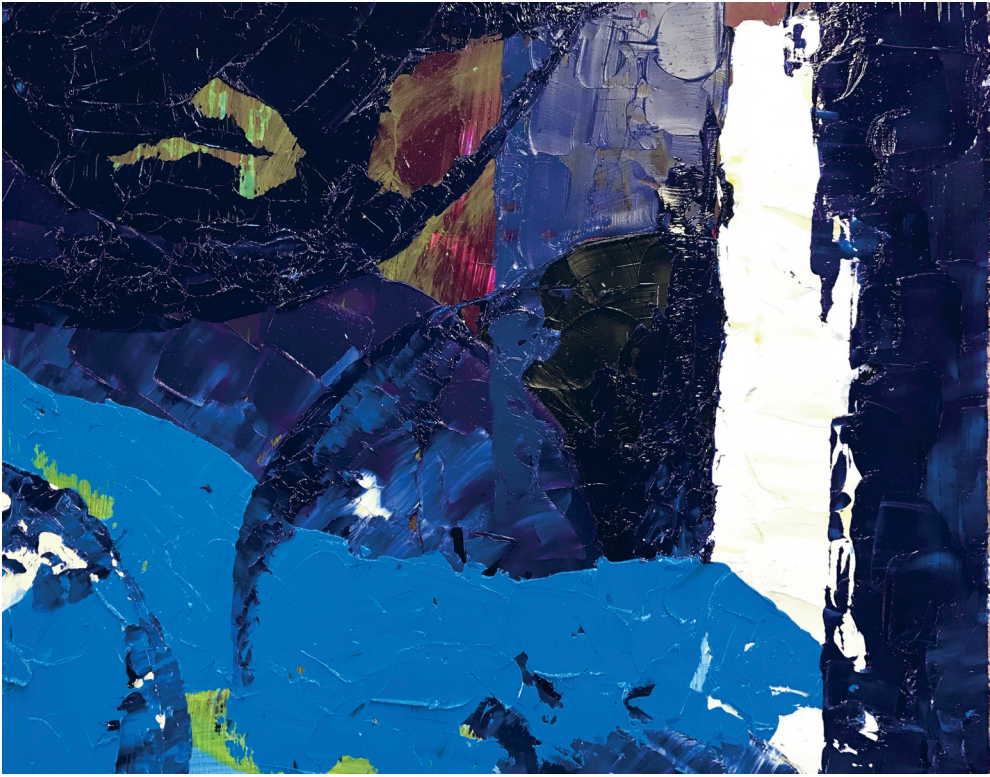
Jag fortsatte att arbeta med obränd umbra, som jag smutsat ner med svart och beige för att skapa en mjukare känsla för ögat. Strecken som fötts från ena hörnet, bröt jag med en del av en cirkel i obränd umbra. Detta för att arbeta med djupet i målningen och bryta den linje ögat naturligt skulle följa. Arbetet levde vidare och efter att ha funderat på saken så kändes det att jag såg på verket upp och ner, och bestämde mig då för att helt enkelt svänga på det. I *Rays of Light* använde jag mig primärt av spatlar i två olika storlekar samt av en bred pensel. Jag hade lekt med cirklar och ville, genom att måla med pensel, bryta en rörelse som fick verket att kännas för statiskt. Med en helt ny nyans av beige målade jag bort en del av det vita som skapade kontrasten, för att sedan senare hämta tillbaka kontrasten med en del av en cirkel i en skarp ljusorange färg som söndrar ytan och skapar balans. Verket får på så vis ett djup, och en rörelse som bryts, samtidigt som det reflekterar den ljusstråle som tränger sig igenom fastän formerna bildas av skuggor. Genom denna kontrast av två färger vill jag framhäva den starka känslan av kontrast jag upplever mellan Finland och Arabemiraten. Jag uttrycker mina personliga känslor, men enbart genom publikens medskapande blir verken till. Verken återspeglar således de känslor och associationer som den som tar emot dem upplever. Genom denna återspeglning överlämnar jag det åt betraktaren att, genom verken, föra samman de olika elementen.

I Arabemiraten bor det arbetare från länder som Bangladesh och Sri Lanka i baracker utanför staden, undan-gömda för att inte idyllen i Abu Dhabi skall förstöras. Kontrasten mellan färgerna och balansen i målningen lyfter fram detta. Min bild är enbart en reflektionsyta för åskådarens uppfattningar. I *Rays Of Light* är färgerna valda och konkret baserade på Abu Dhabi och dess olikheter inom samhället. Färgerna kan innehålla så mycket symbolik, och i detta verk så kommer valet av färger från den guldbruna sanden i öknen, valörerna i de utsmyckade husen och moskéerna, samt många andra detaljer.

Ju längre jag arbetat med abstrakta oljemålningar, desto bättre har jag lärt mig ett effektivare sätt att framföra ett meddelande som redan finns. Mångfalden av kulturer som finns i Förenade Arabemiraten är enormt, och de inföddas andel är inte mer än kring 15% (CIA, 2017). Med färganvändningen och formutvecklingen vill jag visa att man i ljuset av en annan kultur kan lära sig att se annorlunda på sin egen kultur, som inte är så enhetlig som man kanske trott.

ETT STYCKE MUSIK

Min målsättning är att förmedla min egen känsla, men resultatet kan definitivt variera beroende på betraktaren. Just därför har jag valt att fokusera mitt arbete på det abstrakta och inspireras av den abstrakta expressionismen. Jag arbetar inte realistiskt eftersom jag känner att det för mycket styr åskådarens tankar om tavlans innehåll. Då jag målar abstrakt och baserat på känslor, och om jag lyckas förmedla dessa genuina känslor, så kommer de att återspeglas i betraktaren. De verk som för mig känns enklast och mest abstrakta kräver ofta mer finess och detaljerat arbete.

Jag ser mitt skapande som ett slags visuell musik — inte så att jag illustrerar musiken som sådan, utan genom att med form och färg komponera tavlor och med pensel och spatel skapa en koreografi som sedan får sin meningsfullhet då någon betraktar verken. Självt påverkas jag av mina känslor och upplevelser mellan två kulturer men strävar ändå efter att väcka åskådarens egna intryck baserade på hans upplevelser och associationer. Sedan jag påbörjade studierna 2013 har min syn på mitt egna och andras konstskapande ändrats. Till en början skapade jag konst för den lärare som bad mig skapa det, för den kurs jag deltog i, eller för den utställning som var på kommande, aldrig för mig själv eller för att väcka någonting hos någon annan. Genom att finna mig själv i mitt skapande och det jag anser vara viktigt så får jag fram mera genuina konstverk som talar till publiken på olika sätt.

SPEGLINGEN OCH SAMVERKAN

Utan intryck skulle mitt eget tänkande inte utvecklas eller formas. För mig var inspiration länge ett tabu, eftersom jag ansåg att jag självständigt måste uppfinna någonting nytt. Det var inte förrän några år sedan som jag insåg att jag enbart kan hitta på någonting nytt genom att spegla mig i något och tänka ett steg vidare. I denna serie abstrakta verk har de viktigaste inspiratörer jag tagit intryck av varit: Mark Rothko, Christian Poppius och Gerhard Richter. Givetvis har det funnits andra som också påverkat mig. Min avsikt är inte att kopiera deras stil, men jag delar deras sätt att skapa och förmedla tankar.

Jag undersöker vad det är som gör att just de abstrakta verken känns rätt eller hur de når åskådaren och på vilket sätt det skiljer sig från de mer realistiska verken. Jag tycker om Rothkos sätt att arbeta för att förmedla sina tankar. I Mark Rothko's biografi framhåller de om honom:

"In these late creations, Rothko conveyed all of his meaning through reductive form, minimal color, painterly gesture, and the way the darker, heavier mass of brown or black meets the lighter, usually smaller area of gray below." (Markrothko.org. u.å., online).

Jag anknyter till det som Rothko kommit fram till under sina sista år, där han gestaltade sina tankar och åsikter genom en minimalistisk användning av former och färger, av det måleriska och av hur mörkare och tjockare färgfält möter ljusare, ofta tunnare färgfält. Rothko har helt enkelt lyckats att, enbart genom färgen och dess lager samt storleken på verken, förmedla en känsla. I Rothkos verk dras jag inte till allting, utan inspireras av att han låtit de tidigare lagren finnas kvar, hans sätt att minimalistiskt lyfta fram färgerna samt den textur som uppstår i flera av hans verk. I likehet med Rothko så har konstnärerna Frank Stella (USA) och Serge Poliakoff (Frankrike) båda lyckats använda sig av färg och således lyckats skapa fungerande helheter. Stellas sätt att måla utan en underliggande mening eller symbolik i verket är något jag fascinerar av.

"Stella was an early practitioner of nonrepresentational painting, rather than artwork alluding to underlying meanings, emotions, or narratives, and has remained one to this day. Working according to the principle of "line, plane, volume, and point, within space," Stella focuses on the basic elements of an artwork - color, shape, and composition." (The Art Story. u.å., online).

Poliakoff, å andra sidan, skapade målningar genom en kombination av färger som fungerar tillsammans och skapar kontraster. Poliakoffs verk, som är fyllda av färger och former, inspirerar mig att utveckla mitt formspråk och att våga utveckla minimalismen i mina egna abstrakta verk. De här delarna finner jag att kan befrämja mitt eget sätt att arbeta. Där jag till exempel i flera av mina verk använder mig av spatulan för att få ett tunnt lager på vissa ställen så att det tidigare lagret skiner igenom.

WildPosting av den grafiska designern Christian Poppius (2016), baserad i New York, är ett fotoprojekt som ger nytt liv åt gamla affischer runt omkring i New York. Poppius' sätt att fånga de abstrakta ytorna i gamla affischer och göra dem måleriska, får mig att se ytor och färgkombinationer jag annars inte hade tänkt mig kunde fungera tillsammans. Det jag påverkats av är att många väggar i New York har lager på lager av nya och gamla bortrivna affischer och genom denna textur bildas det en helt ny bild.

Jag tänker i samma banor med mitt måleri där jag bygger upp flera lager, och kan lämna vissa lager omålade så att de samverkar med de nyare lagren. Jag avser inte att återskapa fotografierna i mina verk, men de påverkar mitt utforskande av de olika färgkombinationer och texturer som föds.

I motvikt till den moderna grafiska designen som WildPosting representerar, så har Gerhard Richters tidigare verk (1985-1989) påverkat mina val av färgkombinationer, sätt att använda mina verktyg och sättet att bygga upp en textur. Till exempel Abstraktes Bild/Abstract Painting från 1985. I denna målning har Richter målat med oljefärger på duk, där han genom färgbehandlingen skapat en rörelse. Det är inte enbart den som skapar en fungerande helhet utan också val av färg och teknik. Richter har, på ett för mig väldigt intressant sätt, gestaltat ett djup i ytorna med hjälp av de olika färgerna, och på ett liknande sätt försöker jag själv lyfta fram olika styrkor i linjerna.

På samma sätt lyfte Patrick Caulfield (1936-2005), som var inriktad mot popkonsten, i sitt verk Pottery fram linjer och färgkombinationer jag finner intressanta. (Caulfield, 1969)

Genom att använda mig av spatel kan jag eliminera spåren som till exempel en pensel skulle bära med sig. Denna teknik har jag börjat med, på grund av inspirationen jag fann genom Richter, för att uppnå mera transparens i verket och göra verket taktilt så man nästan lockas att känna på det. Även om mina verk skiljer sig från dessa konstnärers verk är det vissa delar i deras verk jag finner mig själv eller mina tankar i.

KONSTENS KRAFT

Jag har alltid avbildat naturen på ett sätt eller annat. Tidigare tecknade jag ofta mycket från små detaljer i löven på träden till fåglar av olika slag. Förväntningar, sociala normer och mina egna spöken har hållit mig och min kreativitet fjättrade. Det var inte förrän jag bekantade mig med dokumentären Gerhard Richter Painting av filmproducenten Corinna Belz (2011) som jag upplevde en frihet i att enbart utforska färgerna som sådana och deras rörelse och form. Jag fann ett verktyg med vilket jag kunde förmedla mina känslor och lyfta fram en spänning jag känner. Fortfarande dras jag till naturens konstanta förändring, och anser att naturen är drivkraften i allt vi gör och tillverkar. Om naturen och dess betydelse inom konsten uttryckte Paul Klee så väl:

“Naturen penetreras av en rytm vars mångfald inte kan begränsas. Konst ska imitera naturen i detta, så att det kan sträva till samma nivå av upphöjdhet. Konsten skall höja sig till visioner av flera olika harmonier, harmoni av färger som avskiljer och slår ihop till en helhet, allt i samma handling. Denna synkroniska åtgärd bör övervägas som det enda verkliga föremålet för målning.” (Klee. 1913, s. 256. Min översättning)

Till min omvärld vill jag förmedla insikten om att vi lever i en värld där naturen skapar dessa fantastiska former runtom oss och att det är såhär de ser ut i min värld, och sådana här känslor de väcker inom mig. Jag anser att det är viktigt att minnas att naturen bär med sig en viktig kraftkälla inom måleriet, och alltid har gjort det. Naturen har ofta blivit föremålet i målningar, precis som Klee nämner. Jag har påverkats av naturen på så många olika sätt: den har fått mig att känna nya känslor, lägga märke till detaljer och uppleva händelser. De känslor som jag funnit genom spänningen mellan två olika kulturer har inte varit direkt beroende av naturen, men blivit påverkade av den.

Wassily Kandinsky diskuterar och emotsäger just detta i sin bok Om Det Andliga i Konsten:

“När det gäller måleriet är det emellertid viktigt att man i dag uppmärksammar något annat: dess frigörelse från det direkta beroendet av “naturen” har nätt och jämnt börjat. Visserligen har färgen och formen redan tidigare utnyttjats som inre kraftkällor, men det har då nästan alltid skett omedvetet. I äldre konst finner man ofta att kompositionen underordnats en geometrisk form (hos perserna t.ex.). Men att bygga på en rent andlig grund är ett mycket krävande arbete, och ett som till en början utförs i blindo, uteslutande “på känn”. Det är därför nödvändigt att målaren, utom att han övar ögonens känslighet, också övar själens - så att den blir i stånd att väga färgen på sin våg: inte genom att enbart ta emot intrycken från det yttre (ibland, det skall erkännas, också från det inre) utan också genom att verka som en avgörande makt vid verkets tillblivelse” (Kandinsky. 1994, s.106).

Kandinsky anser att man bör finna “själens känslighet” och inte enbart ögonens känslighet. Jag håller med Kandinsky då han säger att man som konstnär skall stanna upp och fundera varför man så spontant valt just den färgen eller just de färgkombinationerna. Inte enbart för att förstå sig själv och få ett djup i skapandet, men också för att få en inblick i hur åskådaren ser verket - att finna just den återspegligen. Jag anser att det Kandinsky lyfter fram är en som en kedja, där något alltid påverkar det nästa. Det handlar inte så mycket om att avbilda naturen, utan låta sig inspireras av det själsliga i naturen.

Kandinsky fortsätter med att ta upp om konst och dess syfte:

“Måleri är konst. Och konst kan aldrig vara ett framskapande av ting som förrinner i intet, utan ändamål. Konsten är en makt och den har sitt syfte: den skall tjäna människosjälens utveckling och förädling - triangelns rörelse,” (Kandinsky. 1994, s. 124)

Jag instämmer i Kandinskys åsikter om att konsten, nästan utan att vi märker det, påverkar människan, men att just detta inte får tas för givet.

För mig är mitt måleri framförallt ett sätt att påverka betraktaren och lämna ett spår. Härigenom utvecklas inte enbart betraktaren och hans tankesätt, men också konstnären i sitt skapande.

Till slut vill jag rikta ett stort tack
till mina handledare *Albert Braun* och *Göran Torrkulla*,
till *Heidi Johansson* för språkgranskning,
till *Ingela, Robert, Leif, Mikael* och alla andra lärare som hjälpt mig under åren,
till mina medstudenter och kolleger,
och sist men inte minst till Joel och min familj för allt det stöd jag fått.

Foto: Sofia Jern

LITTERATURLISTA

Araujo, G. (2010). Dallah, Gahwa and the Senses. s.3-5. Essä. Hämtad 2017-02-06 från https://gdvapor.files.wordpress.com/2012/01/dallah-gahwa-and-the-senses_final.pdf.

Belz, Corinna. Gerhard Richter Painting. Perf. Gerhard Richter, Norbert Arns, Hubert Becker. Zero One Film, Terz Film, 2011. DVD.

Caulfield, Patrick. Pottery. 1969. Tate, England. Tate. Hämtad 2017-04-09 från <http://www.tate.org.uk/art/art-works/caulfield-pottery-t01134>.

CIA (2017). The World Factbook: UNITED ARAB EMIRATES. Hämtad 2017-02-08 från <https://www.cia.gov/index.html>

The Art Story. Frank Stella Biography. u.å. Hämtad 2017-03-08 från <http://www.theartstory.org/artist-stella-frank.htm>.

Iittala (u.å.). Alvar Aalto Collection Vase. Hämtad 2017-02-08 från <https://www.iittala.com/Interior/Alvar-Aalto-Collection-Vase-160-mm-clear/p/K000444>

Kandinsky, Wassily. Om Det Andliga i Konsten. 1994. Översättning av Ulf Linde och Sonja Martinson. [Stockholm 1969]

Klee, Paul. "Der Sturm January 1913." Der Sturm 3.144/145 (1913): 256. Princeton University. The Trustees of Princeton University. Hämtad 2017-04-08 från <http://bluemountain.princeton.edu/bluemtn/cgi-bin/bluemtn?a=d&d=bmntabg191301-02&e=-----en-20--1--txt-txIN-----#>.

Mark Rothko.org.(u.å.) Mark Rothko Biography. Hämtad 2017-03-09 från <http://www.markrothko.org/biography/>.

Poppius, Christian (2016). Wild Posting. Hämtad 2017-02-07 från <https://www.instagram.com/wildposting/>
Richter, Gerhard. Abstraktes Bild. 1985. Museum Haus Esters, Krefeld, Germany. Gerhard Richter. Hämtad 2017-04-09 från <https://www.gerhardrichter.com/en/art/paintings/abstracts/abstracts-19851989-30/abstract-painting-6623/?&categoryid=30&p=1&sp=32>.

